

БРАНИЧ

ЛИСТ ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ.

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ.

Лист излази 1. и 16. сваког месеца.

РАСПИС НАГРАДЕ.

Друга годишња скупштина јавних правозаступника у Србији решила је, да се распише награда за најбољу израду ове теме:

Показати узроке, са којих су недовољна садања законска наређења о личној безбедности у Србији и предложити формулисане одредбе, које треба о томе узаконити и у материјалноме и у формалноме праву.

Израда треба да износи најмање четири печатана табака.

Награда је 300 динара у злату.

Рок до кога треба поднети израђени предмет траје до 31. Децембра 1887. закључно.

Израђене темате оцениће нарочити одбор, састављен из судија, професора правног факултета и правозаступника. Награђена тема штампаће се о трошку друштвеном и она остаје друштвена својина.

Израде подnose се одбору удружења јавних правозаступника по уобичајеном начину при књижевним стечајима, (т. ј. име писца биће у запечаћеном завијутку, који ће носити исти наслов, реченицу, мото и т. д. као и израда, која ће бити без потписа.)

Београд, 21. Јуна 1887.

Одбор удружења јавних правозаступника.

К Р А Ђ А

УЛОМАК ИЗ ЕНГЛЕСКОГ КАЗНЕНОГ ПРАВА.

НАПИСАО

Ј. Ђ. Авакумовић

(НАСТАВАК.)

Такво дело цењено је неједнако у енглеском казненом праву, као што споменусмо мало час. Старо енглеско казнено право није сматрало, да би било *robbery* (разбојништва) и онда, кад би лопов, ухваћен на делу крађе, употребио силу против каквог човека у намери, да задржи и однесе украдену ствар.¹⁾ Док на против *новије* енглеско казнено право уврестило је и таква дела у ред „*robbery*“ (разбојништва).²⁾

Да би могли оценити, који је од та два правца правилнији, биће потребно да кажемо, како и *данашње* казнено право у опште гледа на такво дело. То ћемо урадити ако покажемо како се о томе мисли у *француском* и *немачком* казненом праву; јер се за та права сме рећи, да је у њима оличена данашња наука о казненом праву. А после тога кажемо, шта и *наше* казнено право вели о томе, јер смо дужни да се и њега сетимо. У осталом, већ смо и обећали да учинимо упоред енглеског казненог права са *данашњим* казним правом у овом предмету.

У *француском* казненом праву подељена су мишљења у оцени таквог дела. С једне стране практика Касационога Суда и неки научници, као што је *Legraverend*, веле, да сила употребљена *после* извршене крађе, не треба да буде чиница за какву тежу карактеристику дела.³⁾ Док с друге стране *Хели* разликује: а., да ли је лопов силу употребио *само да спасе своју личност*; или б., да *себи сачува украдену ствар*. У првом случају он сматра, да сила крађу не треба да прави тежом; а у другом, да треба да буде противно, а то је да

¹⁾ Blackstone, реч. књ. стр. 188.

Stephen, реч. књ. стр. 268.

²⁾ Stephen, стр. 269.

³⁾ Legraverend, Traité de législation criminel, књ. 2. стр. 129.

441
WWW.UNILIB.RS
постоји разбојништво.¹⁾ Као разлог, за што оно прво мишљење, употребљену силу само за одржање крађе не сматра као отежицу дела наводи се то, што је, веле, крађа ту већ била *извршена* и без силе или претње. Но ово је погрешно. Крађа, до душе, ту је извршена и без силе или претње; али се опет не може порећи и да сила или претња и у том случају баш ништа не утиче на свршетак дела; да она тада није послужила бар за *одржање украдене ствари*. Па једно због тога; а друго и што се употребом силе, или претње, ма и у том времену, па и ако само за одржање украдене ствари, свакако ствара опасност и за личност, — било би неумесно, ако се не би водио рачун и о тој чињеници у том делу; ако се то дело не би ценцло строже од крађе, у којој не би, поред повреде туђе имаовине, било још и оне опасности за личност.

Противно француском мишљењу *немачко* казниено право у овоме је не само одсечно, већ су и његови научници сагласни међу собом. И немачко казниено право истина поставља разлику у томе: да ли је сила или претња употребљена само зарад личне заштите лопова; или за одржање украдене ствари. Али оцена и једног и другог од тих случајева једнака је у немачком казниеном праву. Немци су *сагласни* да сила или претња што би се употребиле само зарад *личне заштите лопова* не треба да имају тако велики значај, да би то дело ваљало назвати разбојништвом. Али исто тако *опште* је мишљење код Немаца и то, да би се на против звало разбојништвом свако дело, у коме би лопов, ухваћен на делу крађе, употребно силу или претњу *да би задржао украдену ствар*.²⁾

Овако исто одсечно говори и наше казниено право. Оно је при том сагласно са немачким казниеним правом. И наше казниено право изреком и јасно вели, да је разбојник само онај, који би, ухваћен на делу крађе, употребно „силу или претњу против лица, *да би задржао украдену ствар*“.³⁾ А према оваквом тексту нашег закона мора се узети, да, по тексту нашег закона, не би био разбојник онај лопов, који би, у

¹⁾ Hélie, реч. књ. стр. 244.

²⁾ Berner, Lehrbuch, стр. 336.

³⁾ Нашег казниеног закона §. 238.

таквом случају, силу или претњу употребити само зарад своје личне заштите. Довде смо се бавили са оним делима, која енглеско-казнено право зове „robbery“ или као што данашња наука вели разбојништво, ценећи та дела на спрам силе или претње употребљене против личности зарад одузимања или одржања какве ствари. Тиме смо већ завршили говор о самом називу тог дела, по енглеском казненом праву, као и по данашњем праву неких других народа. С тога би могли да пређемо на упоред разних казnenих права о томе, као што смо обећали напред. Но пре тога проговорићемо још и о томе: како енглеско казнено право карактерише још једно дело, које се не врши отвореном силом или претњом, а у коме се такође узима кретна ствар од каквог лица.

Сем случаја, гди лопов отвореном силом или претњом одузима какву кретну ствар од каквог лица, енглеско казнено право сматра као robbery и то, кад би он то учинио и путем *тајни.и.* само ако би ствар узео од *лица*. Ми смо напред, приликом говора о тешким крађама, већ казали, да енглеско казнено право свако незаконо, а тајно узимање кретне ствари од самог лица, сматра као тешку крађу. А овде ћемо додати још и то, да Енглези такво дело цене као равно отвореном и насилном одузимању кретне ствари од лица. Оба та дела зову се у енглеском казненом праву „robbery“; или као што би рекло данашње казнено право у опште „разбојништво.“ Но овде смо дужни да дадемо мало објашњења. Ма да за оба та дела енглеско казнено право употребљује израз „robbery“, опет оно та оба дела не сматра као засебне кривице, као што је у казненом праву других народа дело, које се зове „разбојништво.“ На против енглеско казнено право та дела, и насилно и тајно одузимање какве ствари од лица, ставља само у ред тешких *крађа*, као што ћемо то још опширније показати мало ниже. После тога објашњења биће овде на свом месту, да наведемо бар један пример тог тајног одузимања ствари, које Енглези зову robbery. Тако ако би ко тајно или кришом украо из човечијег џепа какву кретну ствар,

то би већ био случај, који енглеско казнено право оцењује овако, као што рекосмо.

У овоме је енглеско казнено право слично римском праву. И ово је таква дела ценило строже, него остале крађе, у којима допов ствар не би узео од лица. Римљани су такве допове звали „sacrilagii“ или допови који кршном секу људма кесе. А у осталом и римско је право такво дело звало *крађом*, само што је оно ту крађу казнило строже него друге, обичне, крађе.¹⁾ У нас такви допови имају своје нарочито име „кесароши“, али наше казнено право то не сматра ни као разбојништво, па ни као *опасну* крађу, већ само као *просту* крађу.

Овим можемо да завршимо набрајање дела, које енглеско казнено право зове *robbery*. А сад је на реду да видимо како управ карактеришу то дело Енглези; а поред тога да испуномо дато обећање напред, па да, упоредом казног права код разних народа, кажемо како то исто дело карактеришу други народи и најпосле како то треба да буде по науци и самој природи дела.

Енглеско казнено право све оне случајеве, о којима доведе говорасмо, или као насилном, или као о тајном узимању какве ствари од лица, све те дакле случајеве оно зове *тежким крађама*. Те крађе имају истина свој нарочити израз „*robbery*“, што би се имало превести са „разбојништво.“ Али при свем том енглеско право та кажњива дела сматра само *као крађу* теже врсте. С тога енглеско казнено право како о овим делима, која се врше насилно и која по новијем казном праву имају назив „разбојништво,“ тако и о оним, која се извршују тајно, као што смо показали напред, — говори на месту, гди је реч о крађама у опште.²⁾ Колико енглеско право има места што тако карактерише дела те врсте, — казаћемо мало ниже. А за сада да продужимо, како та дела карактеришу друга казнена права.

Природно је да одмах поменемо шта о томе вели *римско* право. И римско право у почетку је гледало на ова дела

¹ Blackstone, реч. књ. стр. 184 и 187.

² Blackstone, реч. књ. стр. 186.

Stephen, реч. књ. стр. 267 и 274.

онако, као што и енглеско казнено право. И оно је та дела звало само *крађом*, а сматрало их као крађе *тежег карактера*. То се, пре свега, види из овог текста у римском праву: „qui vi rapuit fur improbius esse videtur“ (који би силом отео, значило би да врши крађу тежег карактера). А то још јасније тврди овај други текст из римског права: „rapina continet in se furtum et raptor omni modo furtum facit“. (Отмица садржи у себи крађу; отмицар на сваки начин извршује крађу“.) У опште оно је у почетку та дела просто стављало у ред крађа, ценећи их само као тешке крађе према начину извршења.¹⁾ Но доцније законом, који се зове *Lex Julia de vi* та су дела под именом „*crimen vis*“ постала засебне кривце. Нарочито ако би се та дела учинила с оружјем у руци, или на јавним друмовима, Римљани су их строго ценили, и као засебне кривце казнили смрћу. Римско је право таква кажњива дела звало *crimen de latrones et grassatorres*.²⁾

Исто тако и *француско* казнено право таква дела сматра као *крађе*. А за то, што би се каква ствар одузела употребом силе или претње против личности, Французи то зову *тешком крађом*, па ма да дело и не би било урађено и са још каквом отежицом. Али ни у ком случају ни француско казнено право та дела не сматра као какву *засебну* кривцу, која би имала свој засебан назив и засебну како карактеристику, тако и казнену одговорност, као што је разбојништво по самој својој природној особини. Они на против та дела зову просто „*vol fait avec la violence*“ (крађа учињена силом на спрам личности), и само као *крађу* и цене таква дела. Ово показује, да је француско казнено право у овоме слично енглеском казненом праву.³⁾

Противно француском, *немачко* казнено право поставља као правило: да разбојништво не треба рачунати у крађе, већ да је то засебна кривца. Оно вели, да разбојништво

¹⁾ Blackstone, стр. 188.

Hélie, реч. књ. стр. 246.

Berner, Lehrbuch, стр. 332 и 333.

²⁾ Berner, Lehrbuch, стр. 333.

Rein, Criminalrecht der Roemer, стр. 425.

³⁾ Hélie, реч. књ. стр. 238—245.

истина има све карактерне знаке, који су потребни за појам крађе, али да оно, поред тога, има и још нешто, чиме се разликује од крађе. Та карактерна разлика разбојништва јесте у томе: што код разбојништва одузимање туђе ствари бива *силом или претњом против лица*; док на против крађа се извршује без свега тога.¹⁾

Најпосле, на реду је да проговоримо шта и наше казнено право о овоме прописује.

Наше новије казнено право слично је немачком. И у њему се разбојништво спомиње као *засебно* кажњиво дело и то као теже него крађа. А за појам разбојништва тражи се: да је ствар одузета *силом или претњом против личности*.²⁾ Шта више наше казнено право узима, да би разбојништво постојало и онда, кад би ко силу или претњу употребио, као ухваћен на делу крађе, само ако би ово било намењено, да допов тиме задржи украдену ствар.³⁾

А наше *старо* казнено право такође је сматрало *крађу* и *разбојништво* као две засебне кривице. Оно нарочито спомиње допова (татъ-а) и разбојника (гоусаръ-а), на првог казни блаже, а другог строже, сматрајући крађу као кривицу мањег рода, а разбојништво као теже кажњиво дело. Неће бити излишно да баш цитирамо шта о томе вели наше старо казнено право. Оно изреком вели овако: „гоусаръ да се обеси стрьмоглавъ, а татъ да се ослъни.“⁴⁾

(ВАСТАВИТЕ СЕ.)

МЕРОПСИ. РАЈА. КУЛУЧАРИ.*)

(Приносак за историју старој српск и црпав).

Меропсима или *нероисима* по нашим писменим споменицима назива се један ред старих епископских ратара, чија права и дужности беху предвиђене нарочитим законским одредбама. Њих је било по селима у свој српској царевини, по

1) Вегнер, реч. књ. стр. 335.

2) Нашег казн. закона §. 237.

3) Нашег казног закона §. 238.

4) Душанов законик од Ст. Новаковића, стр. 48. Чл. 153.

*) Одломан из већег списа.

планинским и жупним местима, или како вели Душанов законик „по загори и иноуде.“

Земља на којој наставаху беше државна, но како је владалац неретко раздавао властели и црквима у баштину поједина села па и читаве жупе, меронси као непривилеговани сталеж потпадаху непосредно под власт својих господара (пронијара); другом речју: то беху наследни уживаоци сеоских баштина на којима се рађаху, или на које се насељаваху, примајући на се дужности и обавезе „меронског закона.“

У текелијном рукопису Душанова законика место речи „меронах“ стоји реч „посадник“ што јаче потврђује наше мишљење о њиховом колонизаторском подреклу. У осталом оно се подудара и са извођењем објашњаваоца Душанова законика *Зигела*, који, позивљући се на хрисовуљу манастира св. Николе на реци Пшињи под Козјаком од 1353 г. (Гласник 24. стр. 243.), тврди да су меронси слободни настањеници.

Неупуштајући се у филолошко испитивање корена овом старинском називу, помињем мишљење чувеног слависте Павла Шафарика: да реч „меронси“ долази од имена „неронси“, под којим је познато било трачко једно племе најстаријих рудара у Јевропи, на северо-западној граници Македоније на Вардару око Кратова, Скопља и Штипа. Предела, где је њих било, као Ново Брдо, беху чувени у средњем веку са својег злата, сребра и железа (Slovan. Starožit. 513. и 515.)

О правном одношају меронаха према господарима, налазимо законских прописа у најстаријем добу нашег државног развитка:

. . . . У хрисовуљи краља Милутина, што је дарована манастиру Грачаница, о њеном оснивању 1321. год. помиње се као „*стари српски закон*“ уредба, којом се одређује коликоћа и каквоћа рада меронаха, као манастирских подложника (Mon. s-rb. 57.)

. . . . у хрисовуљи манастира Дечанског, под именом „меронског закона“ налазимо исту предвиђеност меронских обавеза (Mon. serb. 88.)

. . . . Исто читамо и у хрисовуљи што је даде Душан е прилике 1348. манастиру Архангела Михаила и Гаврила код Призрена, у одредби под насловом „закон Србљем“, у коме се односно сенокосе и виноградских работа упућује на ранији закон манастира Студенице, биће на његово фундацијоно писмо немањина доба, кдје, у колико је мени познато, није до данас пронађено.

WWW.UNILIB.RS. . . Прецизнијих одредаба о том предмету налазимо у Душанову законнику, на име у чл. 47. који по новаковићеву издању гласи на данашњем говорном језику овако :

„Закон меропсима по целој земљи.“ „У недељу дана да раде два дана проијару, и да му годишње дају першеру цареву; и бадава да му косе један дан; и виноград (да му раде) један дан; а ономе, ко نگла винограда, да раде друге радове дан. И што уради мершаг, то све и да среди,¹⁾ а друго ништа преко закона да се од нега не узме.“

Из овог закона видимо јасно, да су меропси као српски држављани плаћали „пареву першеру“ као државни данак, за који по чл. 33. Душанова законика одговараше властелин; а осем тога да су и властелину као непосредном старешини радили извесних послова, који су познати по споменцима као „проијарске работе“ и дељаху се на „велике“ и „мале“ по разлици у подношају физичких терета око њихова савлађивања, и по времену њихова трајања.

Ван ових ограничења, која произлазе чисто из аграрних односаја, и имају карактер сталних државних дажбина, меропси уживаху у осталом сва лична и имовна права слободних држављана.

Извесна ограничења у погледу политичких права, која се меропсима као једном делу „себара“ т. ј. непривилеговане класе, не признаваху, имају извора у сталешкој подели, која је уза средњи век владала и у српској држави по угледу на византијску империју, ма да основа друштвеног и државног живота српског народа беше од искони кроз демократска.

Од насиља власника беху меропси заштићени законом, који им даде право да се равноправно могу паричити на судовима не само са господарима или другим власницима, но и са самим владоцем и владарком. Најсјајнијег доказа о судској независности и потпуно ујемченој правди за све друштвене редове у старој држави српској, налазимо у одредбама чл. 5. 23. и 46. Душанова законика, од којих последњи, о предмету о ком је реч, говори овако :

„Меропсима по земљи мојег царства, не сме господар ништа учинити преко закона, него само оно што је моје царско величинство записало у Законнику, да му раде и дају. Учини ли му господар штогод мимо закона, заповеда моје цар-

¹⁾ Реч „стежи“ коју овде замењујем речју „среди“, узимајући да се односи на сена и винограде, сматрам као синонимну са речју „свртовати“, које има по многим споменицима уз ову врсту работа. Држим дакле да је погрешно мишљење Зигеља да она на руском језику значи „приобрѣтаетъ.“

ско величанство ово: слободно је сваком меропашу да се може парничити са својим господаром, или са којим царским величанством, или с госпођом царицом, или с црквом или са властелом мојег царства, и са сваким другим. Никд не сме задржати меропаша од суда у мом царству, него да му судије суде по правди. И ако меропаш на суду добије господара, да му судија мога царства обезбеди досуду тако, да му господар плати на рокове, а по том тај господар не сме чинити зла меропашу.“

Да меропаш не беху безправни и презрени сталеж међу старим српским грађанима, налазимо доказа и у том, што по Дечанској хрисовуљи синови српских свештеника кад не изуче књигу, постајаху меропашима (Mon. Serb. 99.)

Узевши у обзир, државно-правни положај меропаша, сличан је у многеме (ако не и истоветан) положају *раје* у турској царевини, која седећи на својој баштини, даје својим спахијама, осем других ситних дажбина, *деветак* и *десетак* од земаљских производа, као поседници и уживаоци сеоских баштина.

Имамо у рукама једну турску уредбу од 27. Зилкаде 1275. о уређењу аграрних одношаја у лесковачком округу, чија су многа наређења слична са принципима старог српског права у погледу ратарских баштина и дажбина, које се на њих даваху. За нашу ствар ова је уредба у толико важнија што нам у системном реду и приличној изцрпљивости износи пред очи *један аграрни закон*, који беше у важности међу сељанима пиротске, нишке, лесковачке и врањанске покрајине у времену нашег продирања другог рата; а без сумње више или мање важи и данас и у осталим српским покрајинама што су под Турцима.

Текст је писан на великом табаку пергаментa, српски, месним лесковачким дијалектом као што се говори у Њажевцу, Алексинцу или Јагодини. Нема сумње да је то препис са турског оригинала, који је опет или изведен из какве раније уредбе¹⁾ или је самостално модификовање *старог обичајног права*, на које се тако много ова уредба позива. На крају уредбе стоји печат турске власти, а узањ српски датум 12. Октобра 1860. год. с напоменом да ће се казнити пре-

1) Да је таквих уредаба турских било и раније, упућујемо на кореспонденцију кнеза Милоша и његова попечитеља иностраних дела Аврама Петронијевића о утишавању побуне народа у нишевачкој нахији 1835. год. У извешћу Петронијевића од 21. Јуна 1835. помиње се једна коју услед његова наваљивања издаде тадањи мутесариф Нишки *Салих-паша*, и која у главном садржи исте основе који се у овој излажу. (Краљевина Србија. стр. 45.)

стушници ове уредбе. Ми је саопштавамо од речи до речи књижевним језиком и правописом уз кратке напомене, које ствар местимце објашњују.

Закон по ком треба да се владају сељани који живе у граду и по чифлицима и чифлик-сахибије у Лесковачком округу.

1.

„Свака ангарија, била ма под којим именови, забрањује се. Нико нема права да од другог тражи ангарију. Усуди ли се који чифлик-сахибија да одсад нагони своје сељане на ангарију, биће кажњен надлежном влашћу.“

НБ. Ангарија исто што и кулук значи спахијска работа у опште.

2.

„Чифлик-сахибије шаљу по чифлицима своје већиле по имену субаше да збирају кирију са њихових земаља; или да раздају сељанима 2 оке жита или друге хране коју свака сељачка кућа по обичају мора да сеје за рачун чифлички у име кирије за кућу, гумна и ливаде које ужива.“

„Кад ове субаше дођу, све шта затраже за јело и остало, плаћаће по коштану, и ништа неће искати без новаца; но и сељани не ће сметати, да им се за новац даје оно што им треба.“

НБ. Читлук у Србији за време Турака звало се оно село које осим спахије има још једног господара. Господар од читлука зове се турском речи *читлук-сахибија*, људи што седе на читлуку зову се *чифчије*, или као што се говори у Босни *кмет*, а он је њихов *ага* или *господар*. Спахија је узимао од села *десетак* а читлук-сахибија *деветак* уз остале ситније дажбине. Многа села српска нису имала господара, и у опште читлуци у Србији постајаху насилним путем и пр. какав човек шта скриви, или га Турци за шта обеде и хоће да погубе, он припадне каквом турском главару молећи: „аман ага не дај ме, твој сам и божији до века“, и ага га спасе, те тако он остане његов чифчија. Кад се овако у каквом селу почитлуче неколико кућа, остале сељаке ага нуди да му се продаду, па ако не ће он им затвара стоку кад је *нађе* на земљи својих чифчија и глоби их, док му се најпосле и они не продаду. У Србији читлук-сахибије беху народу теже

и горе од спахија и осталих Турака, а босански беху још црњи и гори. (Вуков Речник.)

Што се тиче *господарлука* у Старој Србији, по ономе што знамо из података о нашим новим покрајинама, они постајаху овако. Изгубивши спахилуке по танзимату, спахије насилним и неправедним путем од спахилука направе *господарлуку*. Поштене спахије рекоше: „Цар укиде наше спахилуке, збогом рајо!“ Непоштени остану да господаре и даље. Која села беху јака и имадоше свесних људи, ишла су у Цариград па се избавише од насилника; која то не моглоше остану под насиљем све до ослобођења.¹⁾

О овом члану, у колико се ствар тиче оног међу-става о семену што га раздају субаше сељанима, биће речи и код члана 14. ове уредбе. Мислим да је овде погрешком пера обележена коликоћа семена са *две* оке, и да место тога, као што ћемо видети код 14. члана, треба да дође 20 ока.

3.

„Строго је забрањено господарима, да не одузимају ни другом дају баштину сељака, ни део њиве, ни ливаду ни забран што су у његовој баштини.“

„Тако исто ни господар ни други ко у његово име, не сме уживати ону њиву коју сељак отрси и за орање сиреме: нити може ту њиву дати другом сељаку под кирију на исполу, преташу или друкче; а не сме ни дрва сећи, ни траву збирати од ливаде, коју сељак подигне на својој баштини.“

4.

„Сваки сељак дужан је давати господару сваке године девети део од својих прихода у име кирије на своју земљу. Прође ли две године а он без основаних узрока не плати господару одређени деветак од земље, може господар преко власти да му земљу одузме и да је да другом међу истим сељанима и под истим условима. Но ако се деси да сељак изгуби семе или своје волове па није у стању да обрађује земљу за годину или две дана док не збави волове и друге потребе нужне земљодељу, не ће

¹⁾ Беседима посланика из ослобођених крајева на срп. народној скупштини у Децембру 1878. објашњени су довољно аграрни одношаји народа према Турцима и њихове правне установе. За правника историка нарочито је у том погледу важна реч посланика г. Милоша Милојевића о земаљској управи по тим крајевима под Костадином и Драгашем Деановићима, Оливером и Бранковићима; као и о слабом утицају турских закона у тим крајевима на народне законе и обичаје.

О постанку читлука у Србији, до ослобођења, може се наћи пространа реч и у Мемоарима проте Ненадовића стр. 13.

господар моћи ни у ком случају забранити му ако усате да се здружи с којим од својих сељана, или с каквим странцем да заједнички земљу раде, те да се не изгуби царски десетак ни девето господарско.“

НБ. Међу мојим правним белешкама од 1877 8 године, о законима и обичајима раје под Турцима, једна, којом се у неколико објашњује и допуњује садржина овог члана уредбе, гласи овако:

„Ако сељак своју земљу не ради марљиво и уредно тако, да може плаћати данак и давати господарско, чафлик-сахибија одузме је од њега и преда другом на рад под неким условима.¹⁾ Тако чини и онда, кад сељак без дозволе мења начин унотребе н. пр. од њиве прави ливаду, јер читлук-сахибија не да да се смањују извори његова прихода завођењем новине.“

5.

„Земљу, коју ужива као своју баштину по ташији, не може господар продати другом пре — да не би сељани протестовали — док од надлежне власти не добије дозволу, и не понуди сељане да је плате по коштану.“

НБ. Право села на откуп земље, која је у његовој периферији, можемо да објаснимо оним што је у том погледу писано у нашем грађанском законнику:

„Сваки *зијамет* има више села, а свако село има свој атар, и житељи једног села не могу се мешати у атар другог села, ако и јесу под једних *зијаметом*. Има и таквих *зијамета*, који имају више села, и свако село у другој нахији, и *зајим* има на свако једнака права, али зато и сељани имају своје право на свом атару, нити спахија или *зајим* може давати њихову земљу другим са стране, јер они дају царски данак на њу.... На против тога, овдашњи су се Турци договарали са спахијом, те је он за нешто новаца издавао тапије на које парче земље у његовом селу, силом које се они потом учинили господарима над готовим сељанима, ником никакве дације недајући, које нити је пређе смело постојати нити сада опстати може (стр. 125 и 126. издање од 1884).“

¹⁾ У овом верно прибележеном наводу о поставници на рад народа у новим покрајинама, можемо наћи довољног разјашњења свом чуђењу о оноликом обиљу хране у кошевима народа у нишкој и врањанској покрајини при нашем наступаву у њих. Под стегом феудне системе морали су наши Срби да раде и за Турке и за се, дакле двојном винне по обично.

Да ли ово право села на откуп и искључно уживање сеоских баштина, потиче као што мисли г. Новаковић из *иореског јелства* т. ј. из солидарности између сељана у плаћању државних дажбина на баштине и земље што чине атар њихова села (Годишњица IX. стр. 214.), расправа овог питања не спада у опсег ових кратких напомена; као ни оцена тога: да ли је право прекупа сеоских баштина у опште словенски правни обичај, или је као што г. Новаковић изводи ушло у наше средњевијевино писано право са осталим византијским установама и обичајима. Ослањајући се на факта, ми на овом месту тврдимо само то: да је оно било од неких укоренено у српском народу као *стални правни обичај*, по коме је и продаја приватних сеоских баштина и у опште свако њихово отуђење остајало у важности само тако, ако то одобри село. У Милојевића находимо једну врло стару исправу о продаји њиве и једне ливадице у селу Смолуши, *писану и потврђену на сеоском збору* (путнице дела „праве Србије“ I. 168.).... По тужби кметова села Белотића шабачке нахије, пресудом Шабачког Магистрата од 29. Августа 1811. Бр. 751. уништена је продаја имања пок. Тадије Ивановића из Белотића зато, што је сврши Петра кћи Тадијна без знања кметова „преко досадањег обичаја,“ и препоручено је да Петра поврати новце купцу „а село по свом досадањем обичају да поступи“ (Протоко шабачког магистрата 213).

Овим путем може да се објасни садржина чл. 95. Душанова законика, који, узет дословно, даје ову тамну одредбу: „*Пронију, ко нема баштине, не сме ни продати ни купити. Од пронијарске земље не сме нико ништа подложити цркви; и ако подложи, не може бити стално.*“ Средство између члана уредбе и овог закона, очигледно је.

(СВРШИЉЕ СЕ.)

ИНСТИТУТ ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО.

(СВРШЕТАК.*)

Послови друштвени врше се на годишњим скуповима. Од како је установљен институт па до данас било је свега девет таквих скупова, и то 1874. у Генџу, 1875. у Хагу, 1877. у Цириху, 1878. у Паризу, 1879. у Брислу, 1880. у

*) Види бр. 9. „Бранича“.

Оксфорду, 1882. у Турину, 1883. у Минхену и 1885. опет у Бриелу.

У своје доба ми смо (у „Пороти“ за 1880. стр. 425—426) саопштили врло важне одлуке института на састанку његовом у Оксфорду,¹⁾ а сада нам је намера, да у кратко приближимо и упознамо наше читаоце са радом и одлукама последња три састанка.

Крајем Августа 1882. био је састанак у Турину. Отворио га је тадањи министар Манчини, један од утемељача друштва, сјајном беседом, у којој је претставио тежњу института и његов велики значај за унапређење међународнога права и констатовао је, да се међународни односи исправно и мирним путем развијају. И ако је једнодушно изабран био за председника, не хтеде се примити тога због свога службенога положаја, зато је поверено то часно звање Пијерантонију, проф. свеучилишта у Риму. Проф. Шулце из Хајделберга посветио је неколико топлих речи, пуних признања, умрломе Блунчлију, а проф. Др. Л. Најман говорио је у спомен Бернару, бив. председнику института, тајном саветнику енглеске краљице, једном од најчувенијих правника енглеских. Др. Ф. Мартене, тајни саветник руски, поднео је извешће о питању, које се тиче примене европског међународног права на оријенталске народе. За овим решавао је скуп о консуларском судству и о установљењу мешовитих судова на истоку за спорове између урођеника и странаца. Напоследку донете су одлуке о поморској, отмици (призи) и усвојена су сва наређења, која се тичу материјалнога права; а поступање, нарочито пак питање, хоће ли суђење бити међународно, остављено је за идући састанак. Сва ова важна питања, са којима се институт и његови одсеци занимаху више времена, претходно су претресана и на комисијским саветовањима у Висбадену 1881. год.²⁾ Одлуке института достављене су одмах свима владама.

Равно на годину дана после овога скупа, састао се институт у Минхену. Министар краљевског дома и министар иностраних дела, барон Крајлсхајм поздравио је конгрес у име краљево и владино. За председника на овоме састанку изабран је проф. Холцендорф. На првом састанку скупа, који је био у већем броју посећен од свију досадањих скупова, прочитан је извештај о раду института за време од постанка у 1873. до 1883., а затим је Густав Моањије, председник међу-

¹⁾ Значајне одлуке оксфордске о издавању полит. криваца, види „Бранич“ бр. 2.

²⁾ Види „Пороту“ год. 1882. стр. 376.

народнога одбора „Црвенога Крста“ у Женеви, поднео споменицу о слободној пловидби на реци Конго и о захтеву, да се његове обале обезбеде од могућих ратних догађаја. О међународном брачном праву трајало је дискутовање у више седница, на пошто су проф. Бар и проф. Брус поднели сваки са своје стране допуне, решено је, да се цео материјал, који је дотле прибран о овоме предмету, упути надлежном одсеку, да свој реферат изнесе идућем састанку. И у питању о међународном трговачком праву није се могао постићи споразум, јер су се показале јаке начелне супротности у схватању појединих чланова о овоме питању, а нарочито о томе, да ли се лична способност за уговарање трговачких послова има ценити по земаљским законима дотичнога лица, или по законима домицила. Из ових узрока није се дошло до позитивних одлука, него је цео предмет враћен комисији на даљи рад и реферисање идућем скупу. — Проф. Лион Каен из Париза поднео је извештај о његовој студији о међународном ауторском праву. По његовом предлогу решено је, да се предмет подели и да се нарочити референти изаберу и то један за умну својину на књижевним и вештачким производима, а други за заштиту патента, мустара, модела и фабричких марака. Том је приликом Пијерантоши објаснио талијанске државне уговоре о умној својини. — По предлогу проф. Арица из Брисла изабрана је комисија за студију питања о санитетском полицијском праву, а по предлогу проф. Мартица из Тибингена препоручено је комисији за књижевност, да проучи питање, како би се могло уредити, да се тачније и брже обнародују разни државни уговори. На овоме скупу поднет је извештај о стању Блунцлијеве закладе, која је тада износила 36.000 франака.

На скупу у Брислу, крајем Августа 1885. коме је председавао Ролан-Жекминс, институт је имао на дневном реду осим предмета, заосталих од ранијих скупова, врло важне предлоге, који су од веома практичног значаја. Тако је по предлогу проф. Норзе расправљено питање, како ће се у парницама набављати доказ о садржају страних закона. Усвојен је нацрт општег међународног менциног права, и „*projet de conclusions concernant les mariages*“, по предлогу проф. Бара и проф. Брусе из Турина и Мартенсов „*projet de règlement international de navigation fluviale*.“ Претресано је веома важно, а дотле по све занемарено питање, на име: о међународном карактеру железнице и њеној заштити у време рата, по предлогу и извешћу Др. Л. Штајна, и рас-

www.прављена су многа питања, која засецају у економне и трговачке интересе. — Институт је састанак и бављење своје у Брислу употребио и на то, да краљу белгијском поднесе адресу и изјави му своју захвалност на његовој цивилизаторској радњи оснивањем Конго државе.

Ми нећемо пропустити да читаоце наше упознамо изближе са најважнијим радовима и одлукама института. У идућем броју овога органа, ми ћемо почети да саопштавамо рад Л. Штајна о међународном железничком праву у време рата, а овде ћемо напоменути само, да састав и радњу института за међународно право не треба збркати са другим једним удружењем: Association for the reform and codification of the law of nations. Ово друштво није научна корпорација него оно тежи за тим, да прикупи у свој круг што већи број практичара: правника, државника, публициста и економа, те да популарише своје одлуке и тиме шири научну примену у што даље кругове. Свакојачко имаћемо прилике, да и о овоме удружењу проговоримо коју реч у нашем листу.

М. С. М.

ДРУГИ ГОДИШЊИ СКУП ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ.

У дворани грађанске касине у Београду састао се 20 Јуна ове год. у 9 часова пре подне други скуп јавних правозаступника.

Скуп је држао пет састанака, на којима су посвршавани предмети дневнога реда, означени у позиву.

Осим повећег броја редовних чланова из Београда били су на скупу и ови редовни чланови из унутрашњости Србије:

Из Алексинца: Г. Никола Ј. Бабовић;

Из Крагујевца: Г. Љуба Милојевић и г. Сима Костић;

Из Лознице: Г. Никола Каралић;

Из Неготина: Г. Душан Димитријевић;

Из Ниша: Г. Светозар Арсенивић, г. Димитрије Стојановић, г. Васа Манојловић, г. Михаило Бончић, г. Чеда Мариновић;

Из Пожаревца: Г. Стева Максимовић г. Ђорђе Берисављевић, г. Велимир Тодоровић, г. Алекса Радуловић, г. Михаило Јовановић, г. Живко Стојадиновић, г. Светозар Каранетровић.

Из Смедерева: Г. Петар Максимовић, и г. Петар Радуловић;

Из Шапца: Г. Јован Милинковић и г. Данило Орел.

Владим Комесар: Г. Настас Антоновић члан Управе вароши Београда.

Председник управног одбора, г. П. Татић, отворио је скуп овим речма :

Поштована господо!

Мило ми је што вас видим овде сакупљене око нашег заједничког, а опште корисног рада.

Ја са друговима мојим на управи наше задруге, радо и са поносом вршили смо поверену нам дужност, од које сте плодове од чести увидели из нашег повременог списа, а од чести ће те их видети из извешћа о раду одборском.

Истина да су наше правничке снаге мање од правничких снага код страних народа, али опет зато ми можемо стране правничке снаге стићи ако се и у будуће уздржимо девизе „удружење“, јер само удруженим снагама и најмање ствари постаће велике.

Не треба да се плашимо од тога, као да смо од осталог цивилизованог правничког света далеко изостали, не Боже сачувај, они баш и нису тако далеко од нас одмакли, што се види од туда, што су ти од памтивека научењаци и правници у Германији зане држали тек свој седамнајести правнички састанак, док ми овако млади ево већ држимо у име Божије наш други правнички састанак. Остајмо дакле, поштована господо, овако удружени и радимо искрено и слошки, па ћемо постићи мету, којој смо пошлн, а постигнемо ли мету, ми ће мо не само себи, него и општој ствари користити.

У то име поздрављам вас, поштована господо, овом добродошлицом и позивам вас на слошки и искрен рад, због кога смо се скупили. У име Бога оглашујем да су седнице овогодишњег скупа удружења јавних правозаступника отворене.

Пошто је објављен дневни ред, пословођа одборски г. Никола Капетановић прочитао је извештај о раду управног одбора, који гласи:

Одбор удружења јавних правозаступника у Србији има част поднети главноме скупу јавних правозаступника у Србији, следећи извештај о своме досадањем раду, почев од дана свога конституисања, па до данас.

Одбор је од почетка месеца Септембра па до данас имао 14 седница, не рачунајући ту и оне, у којима су расправљана питања од тренутне вредности, и оне безбројне седнице, у којима је рађено на пројекту закона о правозаступницима.

На првоме састанку, који је држан 7. Септембра 1886 год. према 2. тачки чл. IV. правила приступљено је избору часништва, и тада су избрани: за председника одбора г. Петар Татић, за благажника г. Петар Миленковић, за пословођу г. Никола Капетановић, а за уредника друштвеног листа г. Милан Ст. Марковић, чланови одбора.

Ја би излагање и уредивање друштвеног живота што боље одговорило својој задаци, и да би се уреднику омогућило посао, одбор је на својој средини изабрао дејствителни одбор од три члана, и одређио му права и дужности нарочитим погодњаким.

За чланове тога одбора изабрани су г. г. Ђорђе Ђорђевић, Ђорђе Ненадовић и Никола Николчић.

Дужност је томе одбору, да се са уредником стара, да лист буде увек снабдевен пробраним списима по свима правима правне и државоправне науке, да са уредником прегледа списе, који се поднесу за штампање у листу, — и решава, могу ли се за лист пријмити, да са прикљене списе прегледаке управноме одбору хонораре, да се стара да лист на време изази, да одређује штампару у којој ће се лист штампати, и да са овом уговара о свему ономе што је нужно за штампање листа, и да одобрава повчане издатке за лист, које нађе за уместне.

На истоме састанку решено је, да одбор према чл. IV, закона о удруженима и зборовима, пријави у др. ввр. Београда правна о удружену јавних правозаступника у Србији.

Пошто је Управа народни Београда 20. Септембра 1886 год. одредила пријаву удружених правна, одбор је приступио давати пријаву свију одборских радова, оне се напомињу следећи као најважнији.

Према чл. 5. правила, одбор је изабрао поверенике у сваком округу, изабрето их о избору, а уједно их уложио да се постапују за ушне чланова.

- Повереници удружена јавних правозаступника они су :
- За округ ваљевски г. Ђоста Ђивковић правозаступ.
 - За округ руднички г. Ђоста Ђорђевић правозаступ.
 - За округ прворечки г. Ђазар Ђивковић правозаступ.
 - За округ јатоински г. Ђорђе А. Петровић правозаступ.
 - За округ крагујевачки г. Ђуџомир Ђ. Милојевић правозаступ.
 - За округ крушевачки г. Михаило С. Марковић правозаступ.
 - За округ подрињски г. Никола Караџић правозаступ.
 - За округ крајински г. Јушан Ђимитријевић правозаступ.
 - За округ нишки г. Цветозар Арсениновић правозаступ.
 - За округ широтски г. Ђобросав Стојановић правозаступ.
 - За округ пожаревачки г. Стеван Максимовић правозаступ.
 - За округ смедеревски г. Петар Максимовић правозаступ.
 - За округ толински г. Велимир Ж. Милојевић правозаступ.
 - За округ бујински г. Петар Тирш правозаступ.
 - За округ ужички г. Стева Драгојевић правозаступ.

За округ чачански г. Михаило Л. Стојадиновић судски писар.
За округ шабачки г. Алекса Фотић.

Одбор је издао проглас, којим је позвао све јавне правозаступнике у Србији и правнике, да се упишу за чланове удружења, а уједно се обратио свима угледнијим правницима и писцима, који су се одликовали на књижевном пољу и умолно их за њихово сарадњиство на дружинском органу.

Пошто лист није могао изаћи пре 1. Јануара ове године, да не би ванредни чланови плаћали улог без цели, одбор је решио, да се од ванредних чланова не наплаћује улог до краја 1886. год.

Одбор је даље радио на томе, да се измену §. §. 6. и 7. закона о правозаступницима, и то у смислу одлуке главног скупа, и у тој цели обратио се господину Министру Правде.

Тај предлог није узакоњен.

Министар Правде г. Димитрије Маринковић, нарочитим расписом од 20. Новембра 1886. год. Бр. 5039. обратио је пажњу свију првостепених судова на радњу оних људи, који врше правозаступничке послове, а немају права, позвао их да томе стају на пут, и да казне оне, који се у томе послу ухвате. (Вид. Бранич. бр. 1.)

И ако формалан пројект није узакоњен, ипак је овим расписом поможено правозаступничком реду и с тога одбор удружења јавних правозаступника изјављује г. Димитрију Маринковићу нарочиту благодарност, што се толико заузимао за правозаступнички ред.

Одбор је даље израдио пројекат закона о правозаступницима у Краљевини Србији, који подноси скупу на решење.

Чланом X. правила стављено је одбору у дужност, да приређује јавна предавања из предмета који се односе на приватно-правна или јавно-правна питања.

Поред све добре воље, одбор није могао испунити ову дужност, јер је имао да ради на другим, хитним пословима. Са истих разлога није могао да изради ни нацрт за пензионни фонд правозаступника.

„Бранич“ орган удружења јавних правозаступника у Србији, излазио је 1. и 16. сваког месеца на 2 штампана табака. Више је штампано :

- у 1-ом броју 1 табак
- у 2-ом броју 1 табак
- у 3-ем броју $\frac{1}{2}$ табака
- у 9-ом броју $\frac{1}{4}$ табака
- у 10-ом броју $\frac{1}{2}$ табака

За прво погље дакле штампано је свега 3 табака и четврт више.

У 12. броју почео је излазити као прилог „Браничу“ темат: „Вучена меница, с нарочитим погледом на одредбе нашег трговач-

ког законика.“ Израдили Ђ. Б. Несторовић и С. Пешић — правници. Тај је темат одликовао академијски савет велике школе са 20 дук. из фонда дарованим Његовим Величанством Краљем.

Сурадници на „Браничу“ за прву половину године ови су :

- г. Ј. Авакумовић, министар правде,
- г. Г. Гершић, професор вел. школе,
- г. Ђ. Ж. Ђорђевић, професор вел. школе,
- г. Стојан Марковић, професор вел. школе,
- г. Ђорђе С. Симић дил. агент и ђенерални консул.
- г. Милан Дамјановић члан Касацпоног Суда,
- г. А. С. Јовановић, члан Касацпоног Суда,
- г. Панта Ј. Савић, секретар Минист. Правде,
- г. Миленко М. Жујовић, секретар Минист. Правде,
- г. Михаило Стевановић, судија суда вар. Београда,
- г. Михаило Стојадиновић, писар суда окр. чачанског,
- г. Јован Милићевић, рачунопис. гл. контроле,
- г. Мил. П. Веснић, правник,
- г. Пера Ђорђевић, професор гимназије.

Од правозаступника радили су на листу :

- г. Никола Капетановић (у бр. 1, 2, 5, 6, 8 и 10).
- г. Стеван Максимовић (у бр. 3, 11 и 12).
- г. Никола П. Николић (у бр. 3).
- г. Ђорђе Ненадовић (у бр. 1).
- г. Миленко Саидић (у бр. 11).

г. Милан Ст. Марковић уредник „Бранича“ у свима бројевима.

Уредништво „Бранича“ прима у замену ове стручне органе ;

1. Месечник хрватског правничког друштва у Загребу.
2. Журнал грађанског и уголовног права у Петрограду.
3. Јуридически весник у Петрограду.

Осим тога, уредништво „Бранича“ добија у замену и ове српске листове :

1. Српске новине, 2. Београдски дневник, 3. Нови београдски дневник, 4. Службени војни лист, 5. Хришћански весник, 6. Уставност, 7. Одјек, 8. Видело, 9. Тежак, 10. Ратник, 11. Српство, 12. Мала Србадија, 13. Брка, 14. Новине београдске општине, 15. Отаџбина, 16. Учитељ, 17. Домаћица, 18. Глас Црногорца, 19. Српски лист, 20. Венац, 21. Јавор, 22. Стражилово, 23. Браник, 24. Наше доба, 25. Глас, 26. Глас истине, 27. Сарајевски лист, 28. Босанска вила ;
29. Бачванин, 30. Голуб, 31. Садашњост, 32. Просвјета, 33. Сремац,

На позив председника, нико од стране скупа није учинио приметбе на овај извештај, него је скуп само изјавио своју захвалност

г. Димитрију Маринковићу б. Министру Правде на његовом заузимању и тежњи, да се закон о правозаступницима унапреди и реформише.

Скуп је затим изјавио своју захвалност управном одбору на раду и заступању друштвених интереса, а редакционом одбору и уреднику друштвеног органа на уређивању листа. —

По другој тачки дневнога реда прочитао је благајник управног одбора г. Петар Миленковић извештај о примању и издавања друштвене благајнице за време од постанка одборског до 31. Маја ове године.

Из тог извештаја види се да је удружење имало:

Прихода 5764 динара

Расхода 4835.55 динара

Готовине остали у благајни 1. Јуна 1887. 928.45 ..

Инвентар ствари и наменатаја по-
казује вредност од 1049.75 ..

За време од 1. Јануара удружење је имало:

Редовних чланова 73

Ванредних чланова 128

Претплатника (Јануар — Априла) . . . 277

Трећа тачка дневнога реда: пројекат закона о правозаступницима, и пета тачка: предлози скупу, — остављене су за идуће састанке, а на овоме састанку скуп је према VII. чл. друштвених правила изабрао за прегледаче одборских рачуна г. г. Стеву Добројевића и Луку Вукомановића из Београда и г. Петра Максимовића из Смедерева.

Напошетку је на овом састанку по IV. чл. правила, попуњен одбор избором три члана, и то оних истих, који су извукли коцку, да иступају, имено г. г. Милан Ст. Марковић, Никола Капетановић и Петар Миленковић. —

Други састанак био је 21. Јуна пре подне у 9 часова.

Пре него што је приступљено претресању пројекта закона о правозаступницима поднео је г. Милан Ст. Марковић скупу овај раније (22. Маја ове год.) већ одбору поднет, али до сада нерешени предлог:

Скупу јавних правозаступника.

У задаћу нашега удружења спада по т. 2. чл. I. правила и усавршавање правне науке и заступање свију интереса грађанско-правнога живота у Србији.

Грађанско-правни живот у Србији пати од чести недовољно прецизираним законским прописима, од чести пак од произвољне при-

мене постојећих закона. Ово је нарочито осетно код оних наређења, која се тичу *лишне безбедности*. Довољно је нама свима познато, како поред свих садањих законских прописа, стоји са личном безбедношћу код нас.

Наше удружење, као прво правничко удружење у Србији, позвано је и по фактичкој потреби и по своме устројству, да у овом погледу предузме мере, које могу бити од опште користи.

Ја е тога предлажем, да одбор расиши стечај за израду ове теме:

„Показати узроке, са којих су недовољна садања законска наређења о личној безбедности у Србији и предложити формулисане одредбе, које треба о томе узаконити у формалном и материјалном праву.“

Израда треба да износи најмање четири печатана табака.

Награда је 300 динара у злату.

Рок до 31. Децембра 1887.

Поднете израде оцениће нарочити одбор.

Награђена тема штампаће се о трошку друштвеном и она остаје друштвена својина.

Израде подносе се одбору удружења јавних правозаступника по уобичајеном начину при књижевним стечајима.

Скуп је једнодушно усвојио овај предлог само је решио, да одбор, који буде оцењивао поднету тему, буде састављен из судија, из професора правног факултета велике школе и правозаступника. —

После овога скуп је приступио претресу пројекта закона о правозаступницима. Известилац одборски био је г. Милан Ст. Марковић. У дебати, која је код неких параграфа била врло жива, учествовали су осим већине редовних чланова, који су на скупу били, и ванредни чланови г. г. Г. Гершић и Андра Ђорђевић професори велике школе. Претресање пројекта почело је на састанку 21. Јуна пре подне, настављено је тога дана после подне, затим 22. пре подне и довршено је на састанку истог дана после подне.

Скуп је решио, да се прејекат као што је на скупу усвојен, штампа у друштвеном органу, а затим је изабрао из своје средње осам чланова, који ће г. Министра Правде у име скупа поздравити и умолити, да пројекат изнесе народној скупштини.

Тиме је исцрпљен дневни ред другог друштвеног скупа и он је закључен тога дана, 22. Јуна, у 7 часова у вече.

ИЗ СУДНИЦЕ.

XV.

Како се имају разумети §. 545. и његово решење и §. 831. и 834. грађ. зак. о сајемствовању.

(Одлука опште седнице Касац. Суда).

Општина Н. претставила је суду тужбу овакога садржаја: неки (сад већ покојни) Владимир узео је на лично јемство тужилачке општине из благајне окружне штедионице 1200 динара на зајам; а кад није имао од куда тај дуг да плати, штедионица је тужила општину, те је ова осуђена, да јој плати за Владимира поменути дуг са припадајућим интересом.

За доказ поднела је извршне пресуде. Но како су општини за истога Владимира јамчили: Стојан, Петар и Анта, што се тврди њиховом писменом обвезом, којом су се општини подјемчили, да ће они општини платити, ако ова за Владимира дуг плати, а осим тога за доказ свога навода општина је поднела и записник њихова саслушања пред судом општинским у коме признају, да су исту обвезу издали и да јемче општини за Владимира, то је према наведеноме тражила, да суд еву тројицу осуди, да они плате све оно општини на шта је она била осуђена. Али пошто је *Стојан узрбо, и суд тражибу ову као застарелу ирзма њему одбацио*, то је тужба тражила, да тужени Петар и Анта овај јемствени дуг плате општини, пошто су они обвезани једна за све и сви за једнога.

Тужени Петар и Анта, бранећи се навели су, да обвеза њихова, коју је тужилачка страна поднела и коју су они као јемство општини издали, нема законске формалности, јер за уговоре овакога рода није надлежна општина да их потврђује, а још мање да даје доказе за своје потраживање, а признали су, да су они исту обвезу својеручно потписали. Међутим они нису дужни, да плаћају и за пок. Стојана, трећег јемца, јер је општина својом небрежљивошћу допустила, те јој је право према њему застарело. Тако исто сматрали су да нису одговорни ни за интерес нити за какве трошкове.

Према овакој тужби и одговору суд нађе: „да је поднетом извршном пресудом по тач. 1. §. 187. грађ. суд. пост. доказано, да је тужилачка општина осуђена, да плати штедионици дуг, интерес, интерес на интерес и остале трошкове, а тиме је утврђено да главни дужник Владимир није био у стању дуг од зајма, узетог на лично јемство тужилачке општине, платити, а поднетом писменом обвезом, коју су тужени на рочишту пред судом *иризнали за своју*, и која је по тач. 2. §. 187. грађ. пост. јавна исправа, тужилачка је страна по §. 1. 8.

пост. пост. подиуно доказала, да су тужени јемци општини за глав-
 ног дужника Владимира, а за зајам, који је он на јемство исте општи-
 на од штедионице окружне узео и по томе они су одговорни тужи-
 лачкој општини за све оно на шта је она за Владимира осуђена.
 Што је тражба ова насипрам умрлог трећег јемца Стојана, као за-
 старела одбачена, не може по §. 834. грађ. зак. ићи у прилог туже-
 ном Петру и Анту да се ослободе онога дела плаћања, који мисле
 да припада на Стојана. Са наведених разлога и на основу §. 98. и
 178. грађ. пост. и §. §. 828. 829. 832. грађ. зак. пресуди: да тужени
 Петар и Анта плате општини дуг са интересима и трошковима. Ту
 пресуду и Апелациони је суд одобрио.

По жалби тужене стране, Касациони Суд у своме III, одељењу
 нађе, да ова пресуда не одговара закону из ових разлога:

„Апелациони је Суд погрешно, што је одобрио пресуду првога
 суда зато, што се при суђењу овога дела није придржавао прописа
 §. 545. и решења његовог и §. 831. грађ. зак., из којих се јасно
 види, да јемци, који су за дужника јемчили, одговарају повериоцу
 као саучасници дуга по закону еместитства или ортаклука: ако се
 нису нарочито обвезали, да један за све и сви за једнога дуг плате.

„Како је обвеза тужених проста, а не солидарна, то је прво-
 степенни суд погрешно, што је туженога Петра и Анту осудио на
 плаћање и онога дела дуга, који би по напред показаним прописима
 имала сносити маса Стојанова, као трећег јемца, кад је небрежењем
 тужилачке општине то тражење тужилачко одбачено решењем као
 застарело.

„Овако тумачење наведених прописа §. 545. и §. 831. грађ. зак.
 крени се још и прописом §. 805. грађ. зак. по коме и сама опште-
 ћена страна, која је овде тужилачка општина, има да претрпи део
 штете у колико је она — општећена — узрок, што је овде случај,
 где је општина небрежењем својим допринела, да се маса Стојанова
 обвезе ослободила услед застарелости бар тиме, што је она дозволила
 ту застарелост узима се, да је и јемство према умр. Стојану пре-
 стало §. 840. грађ. зак.“ С тога је Касациони Суд поништио горњу
 пресуду.

Апелациони Суд не увеоји ове примедбе за то, што он налази
 „да се проше §. 545. и његово решење и §. 831. грађ. закона од-
 носе само на право тужбе, коју је поверилац за наплату дужан по-
 дићи против свију сајемаца, а не само против једног или неколико
 њих, а друге да остави, јер по том закову сваки јемац има право
 тражити, да се од њега не тражи и онај део, који на друге сајемце
 долази, ако су они у стању да га плате, иначе не стоји одговоран
 и за делове оних сајемаца, који их нису могли платити.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

„А да се ти закони односе само на право тужбе, то се види из прописа §. 834. грађ. зак. који ставља одговорност за јемствени дуг свакоме од сајемаца, т. ј. који јасно одређује право повериоца према свакоме сајемцу за наплату целог дуга и одговорност т. ј. јемство свакога од ових за цео дуг.

„И због тога, што је овај закон такву одговорност за цео дуг ставио на сваком сајемцу у 2-ој алинеји §. 547. морало се објаснити, да и ако би који од сајемаца свој део платио, ипак се не ослобеђава целе обвезе све донде, док не буду испуњени сви делови.

„Од оваке одговорности сајемац не може се ослободити ни тим случајем, ако је по смрти кога сајемца јемство умрлога престало после три године од његове смрти, једно, што се по смислу §. 836. грађ. зак. само онај јемац може ослободити јемства, ако је јемчио уз залогу, па је поверилац на његову штету из руке испустио, а друго, што у том случају, где се никојим законом не ставља у дужност повериоцу, да се он мора старати, да одржи јемство и умрлог сајемца, дужност је била самих сајемаца, да га сачувају по онаквом истом праву како им даје §. 839. грађ. зак.“

Касациони Суд у свој општој седници од 6. Маја 1887. Бр. 1702. нађе, да су примедбе III. одељења Касационога Суда закону саобразне и зато позове Апелациони Суд да по њима и поступи.

Саопштио

М. Дамјановић.

Л И С Т А К.

УБИЈСТВО АДВОКАТА БЕРНЕЈА.

(СВРШЕТАК)

VII.

За све време злочина, док је извршен и непосредно после извршења Арман је био тако ладнокрван, да се браниоц могао са пуним правом на то позивати, да нема човека, који би као сукривац у оваком делу могао сам владати собом у овој мери.

У вече пре извршеног злочина, истог дана, кога је брзојавом са потписом „Марија“ извештен о предетојећем убијству адвоката Бернеја, држао је Арман у инжењерском удружењу предавање о електричној изложби у Паризу. То предавање се опште допало због своје

одличности. Нико није приметно на говорнику ни најмањи траг каквог ванредног узбуђења.

На сам дан злочина доручковао је у једној рестаурацији, а ништа се на њему није особито приметило; на подне је био позван код неке породице, а у вече је био у кафани. Играо је доминно, истина врло хрђаво. Једино лице, које тврди да је приметило на њему неко ванредно узбуђење, то је служавка, која се сећа, да је више пута поручивао кафу, јер му кафа није добра била.

9. 10 и 11. Јануара становао је Арман код професора Хабена у Литиху. Излазио је у вече и враћао се врло касно, долазио је кући око 2 сата из јутра. Доказано је, да се у ово ноћно доба Арман састајао са Леоном, који је долазио из суседнога Ахена. Непојмљиво је да је Леон са свим равнодушно тумарао око граница Белгије и да Арман није ништа чинио, што је потребно, да Леон оде. За време ових састанака у Литиху Арман је, као што сам признаје, Леона наговорио, да из Базела као Хаури Воган пише истражном судцу, где се налази Бернејов леш. Оштужба објасњује овај корак тиме, да је Арману, коме се прешисује намера да кашње узме госпођу Бернејеву, озбиљно стало било до тога, да се констатује истоветност погинулога; да је још дуже остало дело необелодањено, настушила би трулеж тако јако, да се истоветност неби могла тако лако доказати. Леон дакле пише из Базела истражном судцу. Али он ипак још остаје, он остаје до тренутку кад су га притворили.

18. Јануара проналази власт убијенога, у ходнику гори још гас, а у пећи такође. У соби је топлота од 23 степена. Ипак леш је још тако добро очуван, да први, који у собу ступају, мисле, да је неки човек заспао на наслоњачи. — Идућег дана и удовица је познала убијенога. 20. Јануара доносе све новине опис свуда виђенога Вогана и судску наредбу о притвору. Леон споккојно чита новине у Ахену и не миче се до 27. Јануара. Тада је отпутовао у Беч. На путу бави се у Диселдорфу, Франкфурту и Вирибургу. Није од интереса да идемо за мањим појединим догађајима; главно је то, да Леон не чини ни покушаја да побегне, а Арман дописује с њим врло несмотрено. Овом или оном пријатељу само приповеда, да има односа са неком госпођом и моли га, да прима и предаје писма под тајанственим адресама.

Међутим провео се, — незна се управо од куда — глас: да је Леон Пелцер истоветан са Воганом. Неко се јавио, који је видео Леона Пелцера за време тога догађаја у Брислу као Вогана. Многима, који су имали са Воганом посла, показују фотографске слике Леона Пелцера и они упознају у тој слици прерушеног Вогана. За Леоном издаје се судска потера. А Леон остаје још једнако ту.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

20. Фебруара објављена је у новинама наредба да се Леон притвори. У Бечу дознаје Леон, да је за њим издата потера. Денешу једну, коју му је Арман послао, Леон је противно разумео. Леон иде из Беча и то управо у Брисел, у руке полицији. Непојмљиво, али је ипак тако! Леон вели, да се хтео предати судовима, али да му је брат саветовао да то не чини. З. Марта јавља Леон Арману да долази. Он се тада служио адресом доктора Лавизеја, коју му је дао Арман; то је био, као што ћемо се сећати, најбољи пријатељ Арманов. Њему је Арман приповедао, да стоји са неком госпођом у забрањеним односима и да баш сада у овом тренутку, кад полиција прати сваки његов корак, не може никакве вести непосредно од ње примати. Лавизе верује своме пријатељу а верује и уверавању Армановом, да је Леон у Америци. Ноћу између 4. и 5. Марта у 1 сат по поноћи — доктор Лавизе ради још у своме кабинету — неко звони на његовим вратима. Арман улети унутра: „Јеси ли мој пријатељ? могу ли се на тебе поуздати? хоћеш ли ми учинити услугу, коју ти никад заборавити нећу?“ — Овако пита он Лавизеја у крајној узбуђености. „Чуј; Леон ме је преварио. Није се вратио у Америку, хрђаво је разумео моју денешу и долази зором у Брисел. Он не зна шта га чека. Помисли на срамоту, која прети мојој части, сети се нашег пријатељства. Молим те: прими Леона к себи!“

Лавизе непристаје на то, а то је и појмљиво; јер Лавизе поче сумњати сада на Армана. Али корак који је после тога предузео и који државни тужиоц хвали као редак хероизам, неће сваки тако схватити.

Арман иде на станицу и чека тамо воз, који у Брисел зором стиже; наговорио је Леона, да се одмах врати. Леон се враћа идућим возом у Немачку.

Доктор Лавизе саветује се са неким пријатељем шта му ваља чинити; за тим иде код државног тужиоца и денунцира Армана. Армана затворе а два дана за тим, по достави једног келнера на станици у Келну, и Леона, који је својим непажљивим понашањем изазвао сумњу.

Претрес нам је оставио многествари не објашњене. Било би извесно од интереса, да се докаже, какви су односи постојали између Армана и госпође Бернејеве, пошто је нестало Бернеј, и кад је нађен леш, на до тренутка, кад је Арман притворен. О свему томе ми дознајемо један једини факт. Пошто је доказано, да је Воган убио Бернеја, госпођа је Бернејева питала Армана свечано на част и савест, да ли Арман стоји у ма каквим односима са овим Воганом? Арман је одговорио да не стоји. Осим тога Арман је о догађајима од 18. Јануара, кад је нађен леш Бернејев, тражио од свога брата извешће брзојавним путем. При односима, који су постојали између Армана и

Бернеја, нами то изгледа врло појмљиво и е тога не морамо давати ствари ону важност, коју јој даје државни тужилац, да би у томе нашао нов доказ за кривицу Арманову.

Ми не знамо од куда је имао Леон новце, што је их издавао.

И шлемо из Базела није објашњено. И да је леш Бернејев нађен много касније и то у стању, које би отежало распознавање, ипак би хаљине убијенога и неправде, које је собом носио, несумњиво доведле до правог трага.

Непојмљив нам остаје и психолошки моменат.

Не можемо схватити, да човек, који је свога брата љубио, као Арман Леона, који је тога брата више пута од пропасту спасао и свагда га потпомагао, — да ће тога брата употребити на то, да му буде оруђе његових убилачких смерова. Не може се појмити, да Леон, који је истина био лакомислен али не покварен и хрђав човек, извршује овакав налог као неки најмљени убица. На ипак све околности тврде нам то, а ми их морамо веровати и одрећи се, да их разумемо.

На претресу била је одбрана сјајна. Свагда кад се требало доказати, да је нешто невороватно, она је принела сведочење, које су управо славне за Армана. Највиђенији људи диче се тиме, што су га својим пријатељем звали. Ни једног гласа од значаја нема против Армана, а државни тужилац, који је све и сва употребио, да докаже, да је Арман био у стању да учини овакав злочин, није могао у овом погледу изнети ни најмањи отежавни психолошки моменат против Армана.

На против тужба је победила свуда, где је била реч о изношењу факата, о њиховој вези, о фактичном доказу. Тужба је доказала да Леон није имао саобраћаја у оно доба ни са каквим лицем осим са Арманом, да онај тајанствени Мире и не постоји, да је Арман, и ако је ванредно владао сам собом, на важна одлучна питања одговарао провидљивом испитином; да она „Марија“, пошиљатељка брзојава на дан пре убијетва, исто тако не постоји као што не постоји ни Леонов Мире.

Претрес је почео 27. Новембра 1882. Испитано је 96 сведока против а 114 у корист оптуженика. Извиђање вођено је на француском језику, а сведоци су саслушавани на француском, фламском, немачком и енглеском језику. То саслушање сведока трајало је од 29. Новембра до 10. Децембра. Државни тужилац почео је своју оптужбу 11. Децембра и говорио је три дана. Браниоци говорили су 14. 15. 16. 18. 19 и 20.; на то је државни тужилац реплицирао 21. Децембра, а браниоци одговорили су 22. Децембра; у 6¼ час. у вече свршен је претрес. Затим је председник управно на поротнике четири питања: да ли су Леон Пелцер и Арман Пелцер криви, да су са предушљажем убили Вилхелма Бернеја, односно да су при његовом убиј-

ству толико потпомагали, да се без те помоћи неби могао злочин извршити?

Поротници су морали брзо бити готови са својим мишљењем; јер већ после једног и по часа они су савладали сав грдни материјал, који испуњава неколико свезака, и донели су своје мишљење. Њихов одговор гласи на сва четири питања: криви су. Бурно одобравање у целој публици. Председник прети да ће удалити публику, ако се не понаша уљудно. Затим пита Леона, да ли има још пита да примети. Леон устаје и одговара у грозничавом узбуђењу: „јест, ја сам крив, ја сам праведно осуђен; али мој је брат невин! то овде јавно и јасно изјављујем пред поротницима. То је повреда закона, против које јавно протестујем.“ Председник опомиње га на ред. Леон опет одговара: „ја остајем при својој речи.“

Кад је Арман уштан, да ли он има још што да наведе, он се диже, пружи своју руку против поротника и јаким гласом узвикује: „проклетство моје кћери нека падне на вас.“

Страшно узбуђење настаје у целој сали. Суд се удаљава на неколико тренутака ради саветовања, а затим изриче смртну пресуду против обојице.

Да је жалба одбачена, а смртна казна замењена вечном робијом, поред ћелијског затвора на десет година за свакога од њих, — ми смо већ раније јавили.

VIII.

Извиђање ове парнице, на које се ближе упуштати не можемо, показало је опет врло јасно многе недостатке нашег сувременог судског поступка. Пре свега морамо споменути тежњу и код оптужбе и код одбране, да све докажу, што им је корисно, а да све побију, што би штетно дејствовати могло. Последица је тога сумњичење и омаловажавање људи, који су непријатним случајем дошли до тога, да буду сведоци при каквом поротном суђењу. Ни један сведок, који што важно искаже, не може избећи сумњичење. Кога државни тужилац штеди, тога вређа бранилац, — и обратно. Може се рећи, да је постало правило, да сведоке, који што важно искажу, омаловажавају са једне или са друге стране и да њихову моралност и веру у њих сваким могућим начином у сумњу доводе. То што се у обичном животу сматра као срамота, као увреда, да некога држимо за лажова, то је у судници нешто са свим обично. А у судници је то још више отежавно. Ако когод у кафани штогод ради забаве осталих мало више додаје или се фали, па се његовом говору све баш и не верује, то није ништа; али у судници изјављује се сумња против изјава, које човек исповеда у пуној свести положаја, у коме се налази, и с обзиром на казну, којом му се прети. Сваки незгодан исказ, који се у опреде-

љеној форми појављује, а није по ђуди државном тужиоцу или браниоцу, не сматра се као могуће погрешно мишљење, него се са обзиром на сумњива својства карактера дотична сведока просто представља као лаж. Личност сведока намерно се у поштовању понижава; трага се за његовим ранијим животом, за његовим односима и радује се ако се пронашло штогод, да се сведок може сматрати као неваљао човек, те да се речима његовим не верује. Кад би се тај поступак терао до крајне следствености, онда би, по карактерисању јавног тужиоца или браниоца, сви сведоци били као кривоклетници зрели за робију.

Са госпођом Бернејевом поступао се управо гнусно. Кад је саслушана сведочба председника де Лонже, државни тужилац почео је истина друкчије поступати и издао је о невиности несрећне жене похвалну сведочбу, која поштеној жени неби ни требала. Ретко је кад жена каква грозније кажњена. Она живи у несрећном браку са човеком, за кога ни најбољи пријатељи не могу казати, да је био љубазан муж; њу оговарају млађи, које господар одликује; њен је брачни живот пакао за земљи, а трагични је свршетак овога мучнога брака убијство мужа. Пред судом је оптужују, да је брак нарушила, и то чине не само којекакви подли брбљавци и прости млађи, него и заступник поштеног друштва усаја од тога толико, колико му је потребно за јачу оптужбу против пријатеља несрећне жене. Јавно и званично говори се о тајнама њене тоалете. Млађи се саслушавају о томе, у које је доба она свлачила свој корсет; лекар мора при затвореним вратима поротницима да описује својства њенога тела. А све то чини се ради тога, да би се Арман могао окривити за убијство мужа те несрећне жене! А та је жена чиста и невина, па ипак је груба маца исмејава на њеном путу. Госпођа Бернејава била је можда непажљива, у осећају своје невиности она је можда без зазора саобраћавала са својим пријатељем Арманом; али казна за ту непажњу била је тешка, нечовечна.

Напоследку имамо још неколико речи да кажемо о штампи и публици. Једва се може веровати, како је штампа фривољно ову ствар претресала. А држање публике за све време, док је претрес трајао, било је управо одвратно. Светина била је убеђена о кривици оба оптуженика; сваки исказ на штету њихову примљен је радосно, а све у њихову корист примано је са гунђањем. Не може се појмити, да браниоци несу протестовали против оваквих изјава публике, која се понашала као при претставама какве комедије у позоришту.

И увлачење породичних односа у судско извињање, нарочито родитеља и деце, а у смеру да се побуди саучешће, врло је непријатно; исти такав утисак производи и театрално проклињање пороте од стране

Армана, што поништава у непристрасном слушању оно добро мишљење, које је произвео ранији живот Арманов и цело његово држање за време претреса.

Свакојако побуђује ова парница са оптуженим лицима и сведоцима толико живог интереса, да нам се чини оправдано, што смо покушали, да ову ствар и мало опширније претставимо.

Мил. Ст. Марковић.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изашла је из штампе књига, коју смо раније већ објавили

ОСНОВИ ПРИВАТНОГА МЕЂУНАРОДНОГА ПРАВА

ИЛИ

О СУКОБУ ЗАКОНА

грађанско право — поступак — трговачко право
од Асера и А. Ривијера, с француског превео, Јован Аћимовић.

Цена 2 динара. Може се добити у Књижари В. Валожића у Београду.

ОДГОВОРИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Г. Др. А. Рогоулићу адвокату у Вуковару. Примилисмо 12 фор. као улог за ванредно чланство за ову годину.

Г. Св. Николајевићу адвокату у Руми. Примилисмо 6. фор. као претплату за прво полгође и узели на знање вашу жељу.

ВЛАСНИК:

Удружење јавних правозаступник. у Србији.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВОВАСТУПНИК